

СТАНОВИЩЕ

за: дисертацията относно придобиване на образователна и научна степен „доктор“ в професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, на редовния докторант **Янита Кирова** на тема: **„Невербални театрални форми в Югоизточна Европа (90-те години на XX – първите две десетилетия на XXI век)“**, с научен ръководител проф. д.н. Ваня Лозанова-Станчева
изготвено от: доц. д-р **Антоанета Балчева**, ИБЦТ – БАН – член на Научно жури, въз основа на заповед на директора на ИБЦТ, проф. д-р Румяна Ил. Прешленова за Научно жури №189 РД-16/20.12.2022 и Протокол № 01/11.01.2023 от първото заседание на Научното жури

Дисертационният труд на Янита Кирова „Невербални театрални форми в Югоизточна Европа (90-те години на 20 – първите две десетилетия на 21 в.)“, състоящ се от увод, четири глави, заключение и библиография е амбициозен проект в областта на типологизирането и систематизирането на невербалните театрални форми на Балканите в широк европейски контекст. Темата за разпространението, развитието на невербалните театрални форми и тяхното състояние в Югоизточна Европа от 90-те години на XX век до края на второто десетилетие на XXI век е приносна със своята актуалност и многоликост. Целта на авторката – създаването на знакова конструкция от определени репрезентативни модели на невербалния театър в региона, отразяващи съвременното му състояние и тенденции на развитие в динамиката на социо-политическите и културни промени, няма аналог в изследванията, посветени на тази проблематика. Познавайки се на конкретни примери от професионалната практика на избрани театри и театрални формации, работещи в сферата на невербалния театър, както и на представителна извадка от театрални фестивали, предлагащи в своите програми невербални спектакли, Я. Кирова постига и една от основните си задачи, насочена към обобщаване на опитите за развиване и представяне пред публика на невербален театър в посочения регион, както и прилагането му в алтернативни на театрите пространства (болнични отделения и други) като част от терапевтичния театър (медицинска клоунада). На фона на богат емпиричен и

теоретичен материал от областта на театралната критика, културология, история, социология е постигнат широк интердисциплинарен анализ на основния обект на изследването: физически театър, пантомима, танцов театър, театър на сенките, театър на маските, куклен театър, включително черен театър и театър на предметите. Особен акцент в труда е поставен върху разглеждането на перформативните аспекти на медицинската клоунада като терапевтичен театър.

Ясно дефинираните в *Увода* цели, задачи, предмет на изследването, едновременно със сполучливо приложения културноисторически и театроведски подход, позволяват на авторката да очертае чрез метода на сравнителния анализ същностните характеристики и проявления на иновативния хибриден жанр в сценичното изкуство на фона на широк териториален обхват, включващ страните от бивша Югославия (Сърбия, Босна и Херцеговина, Словения, Черна гора, Република Северна Македония, Хърватия, Косово) и България, от една страна, и Гърция и Кипър, от друга.

Първа глава *Театър и невербална комуникация* предлага концептуално разглеждане на понятията и дефинициите за невербална комуникация и нейните особености и проявления в театъра. Обособени са – физически невербален театър (пантомима, танцов театър, театър на сенките, театър на маските) и куклен невербален театър (черен театър, театър на предметите и др.) и са открити съответните тематични полета на анализ – историята на идеите за налагане на сценичния език на тялото в европейския театър в контекста на модернизма и постмодернизма и съвременното възприятие на публиката за театър и изкуство.

Съпоставителният аспект, в който е изследван социокултурния контекст на невербалните театрални форми в Югоизточна Европа: 90-те години на XX век – първите две десетилетия на XXI век, във Втората глава *Социокултурен контекст на невербалните театрални форми в Югоизточна Европа: 90-те години на XX век – първите две десетилетия на XXI век*, е особено продуктивен при разгадаване промените в културните политики и произтичащите от това икономически и организационни проблеми пред възникналите в новите условия невербални театрални формации. В оптиката на театроведския и културноисторическия анализ са открити дебатите за актуализиране на театралните форми, тяхното модернизиране и адаптиране към набелязаните социални и

политически реалности. В сложния възел между регионално и универсално е очертана спецификата в развитието на невербалните театрални форми в бившите социалистически страни и страните зад „Желязната завеса“ като Гърция и Кипър.

Пълноценна картина на съвременното състояние и динамика на невербалните театрални форми в Югоизточна Европа е постигната в Трета глава *Фестивали на невербални театрални форми и формации в Югоизточна Европа: 90-те години на XX век – първите две десетилетия на XXI век*, насочена към систематизиране, каталогизиране и анализиране на наличната информация и проследяване на актуалните тенденции в развитието на анализираните театрални процеси. Посветена на най-значимите международни фестивални платформи на невербални театрални форми и формации в Югоизточна Европа, тя дава възможност за разнообразни интерпретации както по отношение на многопластовия фестивален феномен, така и на свързаните с неговата синкретична природа динамични промени в театралните форми, стилове, жанрове и теми, разширяване и разместване на границите на театралността, между „високото“ и масовото изкуство.

Оригинален принос в изследването е Четвърта глава *Прилагане на невербални театрални форми в контекста на терапевтичния театър: медицинска клоунада*, разглеждаща практическите аспекти на невербалните театрални форми в условията на паралелна театрална среда с фокус към едно специфично театрално направление в областта на терапевтичния театър като медицинската клоунада. Особено ценен е личният опит на авторката в изясняване ролята и мястото на театъра, насочен към пациенти в стационарите на болничните заведения. Очертани са успешни модели, използвани в практиката, както и цялостната концепция за ролята на клоуна като терапевт в болничната стая.

Изведените в *Заключението* идеи за множественост и значимост в развитието и утвърждаването на феномена на невербалните театрални форми като част от общите процеси в развитието на театралното изкуство в страните от Югоизточна Европа са плод на солидна теоретична подготовка и научна аргументация, издаваща зрелостта и професионализма на авторката.

Обширната библиография, приложена в края на дисертацията е белег за задълбоченост и стремеж към обогатяване на разглежданата проблематика, свързана с едно сложно за дефиниране понятие, все по-разнообразно като проявления, форми, тенденции и стилове.

Успешно постигнатите цели и задачи в изследването са плод както на научните интереси, така и на сериозното професионално израстване на Янита Кирова. Артистичен директор, художествен ръководител и преподавател по пантомима, режисьор, медицински клоун, управител на „Арт-Метаморфози“ ООД, завършила актьорство за Театър на движението – Пантомима, в НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“ (2016), носител на многобройни награди и отличия, тя успява да натрупа значителен практически опит в областта на невербалния театър.

Янита Кирова има 6 излезли от печат публикации по темата на дисертационния труд в авторитетни реферирани издания, някои от които на английски език. Текстът на автореферата и справката за приносите коректно отразяват съдържанието на дисертацията.

Водейки се от безспорните приноси на дисертационния труд „Невербални театрални форми в Югоизточна Европа (90-те години на 20 – първите две десетилетия на 21 в.)“, публикационната активност и изявеното участие на Янита Кирова в научни форуми и проекти, давам положителна оценка и предлагам да ѝ бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата.

20.01.2023 г.

Доц. д-р Антоанета Балчева